

سرشناسه : احمدی نورآبادی، مهدی، ۱۳۴۴
عنوان و نام پدیدآور: عرضه حدیث بر قرآن / مهدی احمدی نورآبادی.
مشخصات نشر: قم : موسسه علمی فرهنگی دارالحدیث، سازمان چاپ و نشر، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری: ۳۰۲ ص.
فروست : درآمدی بر مکتب حدیثی خراسان: دفتر اول.
ISBN : 978 - 964 - 493 - 745 - 3
وضیعت فهرست نویسی : فیبا
یادداشت : کتابنامه: ص. (۲۸۳) - ۳۱۲. همچنین به صورت زیر نویس .
موضوع : حدیث -- علم الدرایه
موضوع : حدیث -- نقد و تفسیر
موضوع : حدیث -- جرح و تعدیل
رده بندی کنگره: ۱۳۹۲ ۴۳۳/الف ۱۰۹ BP
رده بندی دیویی: ۲۹۷/۲۶
شماره کتابشناسی ملی: ۳۳۶۷۱۹۳

عرضہ حدیث بر قرآن

www.ketab.ir

دکتر مهدی احمدی نورآبادی

(عضو هیئت علمی دانشگاه شیراز)

عرضه حدیث بر قرآن

دکتر مهدی احمدی نرآبادی (عضو هیئت علمی دانشگاه شیراز)

سرپرستار: محمدصادق خدیمی

ویراستار: محمد باقری رادمانش

صفحه آرا: علی اکبری

نمونه خوان: محمدعلی دباغی

پژوهشکده علوم و معارف حدیث - گروه تاریخ و مصطلحات

ناشر: سازمان چاپ و نشر دارالحدیث

چاپ: اول / ۱۳۹۳

چاپخانه: دارالحدیث

شمارگان: ۵۰۰

قیمت: ۱۲۵۰۰ تومان

سازمان چاپ و نشر

فروشگاه قرآن حدیث

دفتر مرکزی: قم، میدان شهدا، خیابان معلم، پلاک ۱۲۵ تلفن: ۳۷۷۴۰۵۲۳ - ۰۲۵ / فاکس: ۳۷۷۴۰۵۷۱ - ۰۲۵ /

ص.پ ۴۴۶۸ / ۳۷۱۸۵

نمایشگاه دائمی علوم حدیث (قم، خیابان معلم) تلفن: ۳۷۷۴۰۵۴۵ - ۰۲۵ / فروشگاه شماره «۲» (قم، خیابان معلم،

مجتمع ناشران، طبقه همکف پلاک ۲۹) تلفن: ۳۷۸۴۲۳۰۹ - ۰۲۵ / ۳۷۸۴۲۳۱۰ - ۰۲۵

فروشگاه شماره «۳» (شهر ری، حرم حضرت عبدالعظیم حسنی علیه السلام درب شرقی ۷) تلفن: ۵۵۹۵۲۸۶۲ - ۰۲۱ /

فروشگاه شماره «۴» (مشهد مقدس، چهار راه شهدا، ضلع شمالی باغ نادری، مجتمع فرهنگی تجاری گنجینه کتاب،

طبقه همکف: ۳ - ۲۲۴۰۰۶۲ - ۰۵۱۱

<http://darolhadith.ir>

darolhadith.20@gmail.com

ISBN: 978 - 964 - 493 - 745 - 3

❖ کلیه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است

فهرست مطالب

۱۱		سخنی با خواننده
۱۳		پیش‌گفتار
۱۹		مقدمه
۲۰		سنت و حدیث
۲۳		بخش اول: کلمات
۲۵		فصل اول: همسانی یا ناهمسانی قرآن و حدیث در ساحت وحی
۲۵		الف. جایگاه قرآن
۲۷		حقیقت کلام خدا و وحی
۲۸		کلام، قول و وحی
۳۲		حقیقی بودن کلام خدا
۳۳		کیفیت کلام الهی
۳۷		اطلاق حقیقی کلام و قول بر فعل خدا
۳۹		کلام الله، لفظ و معناست یا معنا بدون لفظ؟
۴۰		کلام الله، معنا بدون لفظ
۴۵		ب. جایگاه حدیث
۵۱		فصل دوم: همسانی یا ناهمسانی قرآن و حدیث در استدلال
۵۵		داور بودن سنت برای قرآن
۵۶		منشأ پیدایش سنت
۵۷		گستره کارویژه و نقش سنت
۵۸		نسخ قرآن با سنت
۶۰		تفسیر قرآن با سنت

۶۲	دلیل اعتبار سنت
۶۹	فصل سوم: همسانی یا ناهمسانی قرآن و حدیث در زبان گفتاری
۷۰	زبان قرآن در قرآن
۷۱	زبان قرآن در متون روایی
۷۳	پیشینه بحث درباره زبان قرآن
۷۵	فهم پذیری قرآن
۸۱	شیوه تفهیم قرآن
۸۲	زبان متعارف یا زبان قوم
۹۰	تأکید بر زبان متعارف
۹۴	زبان متعارف خاص
۱۰۱	زبان گفتاری احادیث
۱۰۹	فصل چهارم: همسانی یا ناهمسانی قرآن و حدیث در مصونیت
۱۱۰	الف. تحریف ناپذیری قرآن
۱۱۱	دلایل تحریف ناپذیری قرآن
۱۱۷	ب. دلیل روایی
۱۱۷	۱. احادیث عرض
۱۱۸	۲. حدیث ثقلین
۱۱۹	ج. دلیل عقلی
۱۱۹	تقریر بر اساس اعجاز قرآن
۱۲۰	تقریر بر اساس اتمام حجت
۱۲۱	شواهد وقوع تحریف در قرآن
۱۲۲	حدیث و مصونیت از جعل و نسیان و اشتباه و تحریف
۱۲۳	نمونه احادیث ساختگی
۱۲۴	نمونه احادیث «مختلف»
۱۲۵	کتاب‌ها در موضوع احادیث ساختگی
۱۲۶	کتاب‌های رجال و جرح و تعدیل

بخش دوم: قرآن، معیار پالایش حدیث	۱۲۹
فصل اول: معیار بودن «قرآن» بر اساس دلیل نقلی	۱۳۱
روایات عرض	۱۳۱
بسامدها و پراکندگی‌ها در دلیل روایی	۱۳۹
ارزیابی روایات عرض	۱۴۲
الف. نقد قرآنی	۱۴۶
ب. نقد با روایات	۱۴۷
۱. روایت نهی کننده از بسندگی قرآن	۱۴۷
۲. روایات رسیده در تفصیل احکام	۱۴۸
۳. ذکر سست در کنار کتاب	۱۴۸
ج. نقد عقلی	۱۴۹
د. نقد متنی	۱۴۹
ارزیابی	۱۵۰
فصل دوم: معیار بودن «قرآن» بر اساس قائل نقلی	۱۵۳
جواز نقل به معنای حدیث	۱۵۳
آثار منفی نقل به معنا	۱۵۵
جمع‌بندی	۱۵۸
قطعیت قرآن و ظنّیت حدیث	۱۶۰
ظنی بودن مدلول قرآن	۱۶۲
جعل و تحریف‌پذیری حدیث	۱۶۵
رابطه طولی حدیث (سنت) و قرآن	۱۶۵
ناپسندگی نقد اسنادی	۱۶۶
وقوع خطا و نسیان در تفه و عادل	۱۶۷
بخش سوم: مدلول قاعده «قرآن، معیار پالایش حدیث»	۱۶۹
فصل اول: گستره مدلول «قرآن» و مدلول «معیار»	۱۷۱
مدلول قرآن در متون پیرامونی حدیث	۱۷۳

۱۷۸	دیدگاه مضمونی
۱۷۹	تأملات در دلالت مضمونی
۱۷۹	ابهام و اختلاف در مفهوم دلالت مضمونی
۱۸۳	۱. روایت «إنا معاشر الأنبياء لا نورث»
۱۸۳	۲. قضاوت با شاهد و یمین
۱۸۴	۳. سحر النبی
۱۸۵	۴. احادیث عرض
۱۸۵	۵. احادیث قدم کعبه، حج آدم، ارتفاع کعبه
۱۸۵	دیدگاه مجموعی
۱۹۵	فصل دوم: نسبت حدیث با قرآن در پالایش حدیث با آن
۱۹۶	تعبیر گوناگون در نسبت حدیث با قرآن
۱۹۶	الف. اشاره به در سویی و تقابل
۱۹۷	موافقت با قرآن و جزآن
۱۹۷	مشابهت (مضارعه) و عدم مشابهت با قرآن
۱۹۷	شباهت و شباهت نداشتن با کتاب الهی
۱۹۷	یافت شدن و یافت نشدن شاهد در کتاب الهی
۱۹۷	یافت شدن و یافت نشدن در قرآن
۱۹۷	ب. اشاره به یک سوی تقابل
۱۹۷	موافقت با قرآن
۱۹۸	موافقت نداشتن با قرآن
۱۹۸	مخالفت با قرآن
۱۹۸	یافت نشدن در کتاب الله
۱۹۸	تصدیق نشدن با کتاب الله
۲۰۰	دانش های حدیثی
۲۰۴	جمع بندی
۲۰۵	معیار موافقت

۲۰۵	معیار موافقت در احکام و مخالفت کلی در غیر آن
۲۰۶	عدم موافقت اعم از سالبه به انتفای موضوع
۲۰۷	معیار موافقت در تعارض و مخالفت در غیر آن
۲۱۰	معیار مخالفت کلی
۲۱۰	معیار همسانی موافقت و مخالفت
۲۱۱	جمع بندی
۲۱۳	فصل سوم: برآیند پالایش حدیث با قرآن
۲۱۴	ناهماهنگی در روایات
۲۱۴	روایات دسته اول
۲۱۶	روایات دسته دوم
۲۱۷	روایات دسته سوم
۲۱۹	روایات دسته چهارم
۲۱۹	نگاه اندیشه وزان
۲۲۱	عوامل روشن نبودن برآیند پالایش حدیث با قرآن
۲۲۲	۱. ذکر معیار «قرآن» در مطلق اخبار و نیز در تعارض اخبار
۲۲۲	۲. فراوانی احادیث مخالف با ظاهر قرآن
۲۲۳	دیدگاه ها در حجیت و عدم حجیت
۲۲۳	دیدگاه ها در صدور و عدم صدور
۲۲۴	دیدگاه ها در گستره قاعده عرض
۲۲۵	بیگانگی تقیه با برآیند پالایش حدیث با قرآن
۲۲۶	جمع بندی
۲۲۹	بخش چهارم: برخی تأملات
۲۳۱	فصل اول: تأمل اول
۲۳۷	فصل دوم: تأمل دوم
۲۴۱	فقدان بحث جامع و مستقل در متون پیرامونی حدیث
۲۴۲	دلایل احکام

۲۴۷	جایگاه عقل
۲۴۹	تقسیمات عقل
۲۵۷	جایگاه قرآن و سنت
۲۵۹	فصل سوم: تأمل سوم
۲۵۹	الف. بیان قاعده
۲۶۲	ب. اعمال و تطبیق
۲۶۸	ج. دیدگاه‌ها در باره نقد محتوایی
۲۶۸	۱. بی‌اعتنایی به نقد محتوایی
۲۶۹	۲. کم‌اعتنایی به نقد محتوایی
۲۷۱	۳. نقد محتوایی به سان نقد اسنادی
۲۷۱	عوامل کم‌اعتنایی به نقد محتوایی
۲۷۱	۱. خارج بودن نقد محتوایی از تخصص محدثان
۲۷۲	۲. سترگی، پیچیدگی و دقیق بودن نقد اسنادی
۲۷۳	۳. اصالت نقد اسنادی و فرعییت نقد محتوایی
۲۷۳	۴. فهم ناپذیری قرآن
۲۷۴	۵. وجود تشابه در قرآن
۲۷۴	۶. چند لایه بودن زبان قرآن
۲۷۵	۷. وجود تشابه در حدیث
۲۷۵	۸. جایگاه نقد محتوایی نسبت به نقد اسنادی
۲۷۶	۹. جایگاه سنت نسبت به قرآن
۲۷۶	۱۰. گونه تناظر حدیث با قرآن
۲۷۷	۱۱. مدلول معیار در مدلول قرآن
۲۷۷	۱۲. زبان احادیث
۲۷۷	۱۳. قداست جوامع حدیثی
۲۷۸	جمع‌بندی
۲۸۳	فهرست منابع و مآخذ

سخنی با خواننده

قرآن کریم و احادیث پیامبر خدا ﷺ و اهل بیت علیهم السلام، مهم‌ترین منابع دین‌شناسی در اندیشه اسلامی اند.

از همان ابتدای زوال قرآن، مسلمانان همواره به حفظ و بزرگداشت این کتاب آسمانی اهتمام می‌ورزیدند. چندان که امروزه صدها قرآن در جای جای دنیا از اعصار مختلف، بدون کوچک‌ترین تفاوت و اختلافی با یکدیگر، وجود دارند. در عصر حاضر نیز در همه کشورهای اسلامی، انتشار قرآن مستلیم تأیید نهادهای معتبر قرآنی است. بنا بر این، گذشته از معجزه بودن قرآن و آیه شریف: «إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْقُرْآنَ وَإِنَّا لَخَافِظُونَ»،^۱ نباید دقت‌های سخت‌کوشانه امت اسلامی را در حفظ این معجزه الهی، نادیده گرفت.

اما با وجود این همه تلاش ستودنی جهت حفظ قرآن، باید از بی‌بهری امت اسلامی در حفظ احادیث، تأسف خورد؛ چرا که هیچ‌گاه مسلمانان در این سطح و حتی سطوح بسیار پایین‌تر نیز در حفظ احادیث، کوشش شایسته ننموده‌اند. حکایت دردمندان ممنوعیت تدوین و حتی نقل حدیث در دهه‌های نخست پس از پیامبر ﷺ، خود شاهدی بر این مدعاست. از این رو طبیعی است که پاره‌ای از احادیث که پس از دهه‌ها سال گزارش می‌شدند، به گونه‌های مختلف و با برداشت‌های متفاوت نقل گردند. در این میان، نباید حضور حدیث‌سازانی را که به دنبال منافع خود و یا حاکمان بوده‌اند، نادیده گرفت. «وضع حدیث» اگرچه شاید اندک، ولی حقیقتی تلخ در تاریخ حدیث

است که حتی در زمان پیامبر خدا نیز به وقوع پیوست و هشدار بیدار کننده آن حضرت را موجب گردید؛ هشداری که در بیان نورانی علوی مجسم شده است.^۱

در سال‌های پس از پیامبر خدا ﷺ، سخنانی به آن حضرت نسبت داده می‌شد که با هندسه اندیشه اسلامی و شیعی و یا مسلمات تاریخی و باورهای اعتقادی کاملاً ناسازگار می‌نمود؛ اما پیامبر خدا ﷺ این وقایع را پیش‌بینی کرده بود و عرضه به «قرآن» و «اهل بیت» را به عنوان دو معیار اصلی راستی‌آزمایی سخنان خویش در میان جامعه معترفی نموده بود. هر چند سازگاری، همخوانی و عدم مغایرت سخنان نسبت داده شده به پیامبر ﷺ با قرآن می‌توانست تأیید درستی برای یک روایت نبوی باشد، ولی پیمودن این شیوه، دارای اصولی بود که همگان توان به کار بستن آن را نداشتند و تنها «راسخان در علم» را یاران آن برای تشخیص سره از ناسره بود.

از سوی دیگر معیار عمومی که می‌توانست سریع‌تر و عمومی‌تر، احادیث صحیح را مشخص کند، «عرضه احادیث مشکوک و یا دشوار به اهل بیت ﷺ» بود، که خود موضوع پژوهش مستقلی است و در این اثر به آن پرداخته نشده است.

عرضه حدیث بر قرآن را می‌توان از مهم‌ترین مباحث فقه الحدیث دانست که با وجود روایات متعدد در باره آن، کمتر به صورت مستقل در قالب یک پژوهش، عرضه شده است و پیش‌تر، فقط برخی از علمای بزرگ جهان اسلام همچون شیخ مرتضی انصاری در کتاب رسائل و در دهه‌های اخیر، بعضی از حدیث‌پژوهان در مقالاتی مستقل در مجلات و یا در بخشی از یک کتاب، به این موضوع مهم پرداخته‌اند.

کتابی که اکنون در اختیار خوانندگان محترم قرار دارد، آغازی برای ورود به این بحث است تا با تلاش محققان و اندیشه‌وران، سیر تکاملی خویش را طی کند. تدوین این پژوهش با جناب آقای دکتر مهدی احمدی بوده که امید آن داریم که خداوند به ایشان توفیق روزافزون جهت ارائه کارهای علمی بیشتر عنایت کند.

گروه تاریخ حدیث

پژوهشکده علوم و معارف حدیث

۱. رک: الکافی؛ ج ۱ ص ۶۲، ۱، الغیبه، نعمانی، ص ۷۶ ح ۱۰.